

ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИВАГ У ВЗАЄМОВІДНОСИНАХ ВИЩИХ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

LEGAL GUARANTEES OF THE FUNCTIONING OF THE STRUCTURAL AND CONTROL SYSTEM IN RELATIONS BETWEEN THE HIGHER AUTHORITIES OF THE STATE AUTHORITY IN UKRAINE

Малишкіна Н.О.,

здобувач кафедри конституційного права України
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Статтю присвячено висвітленню змісту правових гарантій функціонування системи стримувань і противаг в Україні, а також їх класифікації. Проаналізовано думки вчених щодо визначення поняття «гарантії» та «правові гарантії». Автором зроблено висновок, що в нормах Конституції України та чинного законодавства закладена розгалужена система правових гарантій діяльності вищих органів державної влади задля досягнення рівноваги та недопущення узурпації влади в Україні.

Ключові слова: гарантії, правові гарантії, система стримувань і противаг, принцип поділу влади, гарантії функціонування системи стримувань та противаг, державна влада.

Стаття посвячена раскрытию содержания правовых гарантий функционирования системы сдержек и противовесов в Украине, а также их классификации. Проанализированы мнения ученых относительно определения понятия «гарантии» и «правовые гарантии». Автором сделан вывод, что в нормах Конституции Украины и действующего законодательства заложена разветвленная система правовых гарантий деятельности высших органов государственной власти для достижения равновесия и недопущения узурпации власти в Украине.

Ключевые слова: гарантии, правовые гарантии, система сдержек и противовесов, принцип разделения властей, гарантии функционирования системы сдержек и противовесов, государственная власть.

The article is devoted to the coverage of the legal safeguards of the functioning of the system of checks and balances in Ukraine, as well as their classification. The opinions of scientists concerning the definition of "guarantee" and "legal guarantees" are analyzed. The author concludes that according to the norms of the Constitution of Ukraine and the current legislation, an extensive system of legal guarantees for the activities of higher state bodies is in place to achieve a balance and prevent the usurpation of power in Ukraine.

Key words: guarantees, legal guarantees, a system of checks and balances, principle of separation of powers, guarantees of the functioning of the system of checks and balances, state power.

Постановка проблеми. Система стримувань та противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади України, як свідчить практика, не функціонує автоматично чи стихійно. Для того, щоб правові положення Конституції України та інших законодавчих актів, які визначають організацію взаємодії вищих органів державної влади в Україні, не залишилися на папері (і тим більше не порушувалися учасниками державно-владних відносин), необхідна наявність відповідних умов і певного комплексу організаційних, ідеологічних, політичних, юридичних та інших засобів, які б забезпечували їх практичну реалізацію. Такими умовами та засобами виступають гарантії функціонування системи стримувань і противаг. Гарантувати функціонування цієї системи означає зробити її непорушною та забезпечити належну реалізацію принципу поділу влади на практиці.

Стан опрацювання. Нині в науці конституційного права України не здійснено комплексного дослідження самого поняття та змісту правових гарантій функціонування системи стримувань і противаг. Однак, досліджуючи інші інститути конституційного права – конституційного ладу, законності, прав і свобод людини і громадянина, місцевого самоврядування тощо, науковці досить часто звертаються до проблеми визначення поняття гарантії та їх класифікації, висвітлення поняття та змісту правових гарантій, їх закріплення у нормах чинного законодавства (Г.Г. Абасов, В.М. Гарашук, О.Р. Дашковська, П.В. Євграфов, Г.П. Клімова, О.Г. Кушніренко, О.Ю. Лялюк, С.Г. Серьогіна, Т.М. Слінько та інші), що дає підстави говорити про «наскрізний» характер цього поняття. До окремих аспектів гарантування належного функціонування вищих органів державної влади зверталися у своїх працях А.О. Мішин, М.Н. Марченко, Ю.М. Тодика, В.М. Шаповал, О.Ю. Фрицький, К.В. Цветанов та інші.

Метою статті є визначення поняття, змісту, класифікації правових гарантій системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні,

дослідження порядку закріплення відповідних правових гарантій у нормах Конституції України та чинного законодавства, а також розкриття механізму їх практичної реалізації.

Виклад основного матеріалу. У будь-якій державі світу, в тому числі і в Україні, гарантування виступає складовою частиною процесу правового регулювання державно-владних відносин, але водночас не зводиться до безпосередньої реалізації тих чи інших правових норм та інститутів. Гарантування – це, по суті, забезпечувальний механізм для ефективної реалізації повноважень вищими органами державної влади, попередження можливих порушень та відновлення їх повноважень.

Система стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади, з одного боку, виступає ключовим елементом демократичної, правової держави, якою на конституційному рівні проголошено Україну, а з іншого – способом її існування. Якщо розглядати гарантії як самостійний функціональний аспект цієї системи, то необхідно зазначити, що їх впровадження у практику відбувається завдяки дії різних правових інструментів, які існують у чітко визначеному правовому режимі.

Варто сказати, що поняття «гарантія» (від французького «garantie») означає забезпечення, запоруку, умову, що забезпечує що-небудь [1, с. 180], а також це умова, яка знімає або не допускає можливі перешкоди, а сутність юридичної гарантованості при цьому складається в широкому сприянні суб'єкту, в безперешкодності, усуненні того, що заважає і може перешкодити здійсненню правових приписів, а значить, і задоволенню правомірних інтересів [2, с. 125]. Гарантії являють собою ідеальну модель, відповідно до якої має формуватися юридичне і фактичне становище конкретної особи [1, с. 179] чи органу державної влади. Гарантії необхідні для правового статусу органів державної влади загалом і є, по суті, його елементом, до якого включається сукупність правообов'язків (повноважень), що забезпечують реалізацію й захист прав, обов'язків, компетенції відповідного органу [3, с. 55].

Разом із тим варто зауважити, що в літературі немає чітко визначеного поняття «гарантій», яке охоплювало б усі елементи його змісту, оскільки зазвичай висвітлюються лише окремі аспекти цієї категорії. Для того, щоб визначити, що собою представляють гарантії системи стримувань і протипаг, необхідно звернутись до праць вчених, які досліджували зміст категорії «гарантії» при аналізі проблемних питань інших інститутів конституційного права України, теорії держави та права.

Зокрема, досить поширеним в юридичній науці є трактування гарантій як способів, засобів, що забезпечують здійснення саме такої поведінки суб'єктів правовідносин, яка відбувається з дотриманням вимог закону та реалізацією своїх прав і свобод у повному обсязі [4, с. 112; 5, с. 191]. Здійснюючи дослідження конституційно-правової характеристики гарантій діяльності місцевих рад в Україні, О.Ю. Лялюк, окрім визначення гарантій як умов й засобів, що забезпечують фактичну реалізацію прав і обов'язків, звертає увагу і на такий елемент, як всебічна охорона та захист цих прав, а також зауважує, що гарантії являють собою явище, що забезпечує досягнення певного результату [3, с. 54–55].

Розглядаючи питання гарантій прав і свобод людини і громадянина в Україні, В.Ф. Погорілко та В.Л. Федоренко зауважують, що гарантії – це не просто умови і засоби, юридичні механізми належної реалізації визначених Конституцією та законами України прав і свобод людини і громадянина, а саме їх система [6, с. 194]. Тобто науковці роблять акцент на тому, що лише у своїй системі і взаємодії всіх гарантуючих права і свободи елементів можливе досягнення повної реалізації прав і свобод. Також не залишило поза увагою те, що у словнику конституційного права дається аналогічне визначення поняття гарантій як сукупності «соціальних, економічних, політичних та інших прийомів, механізмів і методів, що дають змогу реалізувати і забезпечувати на практиці закріплені в конституції права і свободи людини і громадянина» [7, с. 83].

Досліджуючи поділ влади як політичну гарантію свободи особистості, О.Р. Дашковська під гарантіями розуміє систему загальних (політичних, економічних, духовних та ін.) і спеціально-юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, всебічної охорони та захисту від порушень [8, с. 45]. У наданому визначенні зосереджена увага саме на необхідній єдності не тільки правових засобів реалізації та охорони прав, а й загальних (політичних, соціально-економічних, ідеологічних, духовних тощо). Фактично, даючи поняття гарантій, одночасно науковець звертає увагу на їх класифікацію, при якій виділяє загальні і спеціальні гарантії. Таким чином, на нашу думку, вказується, що в науці хоча і існує відповідний поділ гарантій на окремі види, він дещо умовний, оскільки тільки у разі об'єднання в систему загальні та спеціальні (правові) гарантії можуть діяти повною мірою.

Л.Л. Богачова та І.Й. Магновський, досліджуючи питання гарантування прав і свобод людини і громадянина, незалежно один від одного зробили висновки, що під поняттям гарантій необхідно розуміти засоби захисту прав від порушень, процедури поновлення (відтворення) порушених прав і порядок відшкодування завданої шкоди [9, с. 58–59; 10, с. 9]. Однак, на нашу думку, таке розуміння поняття гарантій, скоріше, відображає ознаки саме спеціальних (правових) гарантій, оскільки такі аспекти, як захист, охорона, відновлення прав, притаманні юридичним нормам та праву загалом.

Деякі вчені ототожнюють поняття «гарантії» та «засади» (наприклад, В.М. Гаращук [4, с. 111] та Б.В. Калиновський [11, с. 29]), з чим, на нашу думку не можна погодитись. В обґрунтування своєї позиції щодо відмінності цих двох понять при здійсненні аналізу системи стримувань і протипаг, зазначаємо, що під засадами в юридичній науці розуміють ключові ідеї, принципи, основи, на яких ґрунту-

ються організація та діяльність вищих органів державної влади. Це, по суті, статична категорія, яка знаходить своє відображення в нормах-принципах, нормах-дефініціях Конституції України та інших законодавчих актів. Гарантії, навпаки, є динамічними у своєму прояві, це той інструмент, система засобів та способів, завдяки якому здійснюється забезпечення належного функціонування, ефективної взаємодії вищих органів державної влади між собою.

Проаналізовані вище різні підходи до розуміння, визначення поняття гарантій свідчать про його актуальність, багатогранність, наукову значущість, а використання цієї категорії у різних галузях правової науки, при дослідженні окремих інститутів конституційного права дає змогу не тільки виокремити різні елементи та різні ознаки гарантій, а також вести мову про спільність, «наскрізний» характер цього поняття і можливість застосування його і при дослідженні інституту державної влади в науці конституційного права, зокрема при розгляді питання гарантій системи стримувань і протипаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні.

Під поняттям гарантій системи стримувань і протипаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади в Україні пропонуємо розуміти систему загальних та спеціальних (правових) умов, засобів, механізмів належної реалізації визначеної Конституцією України та законами України компетенції і повноважень вищих органів державної влади України під час їх взаємодії між собою.

Варто погодитись із позицією Т.В. Сінокової стосовно того, що гарантії по своїй суті – це правовий інструмент [12, с. 4], завдяки якому відбуваються належне функціонування і взаємодія вищих органів державної влади та державного апарату загалом із застосуванням передбаченої чинним конституційним законодавством системи стримувань і протипаг у рамках принципу поділу державної влади.

Категорія «гарантії» постійно перебуває в динаміці, піддана впливу різних суспільних чинників [13, с. 81]. Це означає, що не тільки зміни у економічній, соціальній, ідеологічній та інших сферах життя суспільства, а й зміни, які відбуваються з органами державної влади безпосередньо (наприклад, зміна порядку обрання чи формування органів, зміна компетенції тощо) та у взаємодії вищих органів державної влади (наприклад, перерозподіл повноважень), прямо відбиваються і на процесі гарантування. Адже гарантії є елементом правового статусу органу державної влади і як самостійні явища, безвідносно до певного об'єкта, існувати не можуть, оскільки процес забезпечення реалізації компетенції, повноважень під час взаємодії між вищими органами державної влади з необхідністю передбачає наявність відповідного об'єкта [13, с. 84].

Під час дослідження гарантій системи стримувань і протипаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади нас цікавлять саме правові гарантії. Адже, зважаючи на положення ч. 2 ст. 19 Конституції України, ми бачимо, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України [14, с. 7], а це означає, що будь-який відступ від законодавчих положень веде до порушення прав і свобод інших суб'єктів правовідносин чи перевищення власних повноважень (зловживання ними). Такий розвиток подій може також призвести до узурпації влади в окремій сфері суспільних відносин або, у гіршому варіанті, перетягування одним із вищих органів державної влади всієї повноти державної влади на себе. Це є недопустимим, оскільки з'являється перешкода нормальному функціонуванню усього державного апарату, вищих органів державної влади і нівелюється реалізація основних догм принципу поділу влади, ключовою ідеєю якого є безумовна цінність прав і свобод людини.

Якщо звернутись до визначення поняття «правових гарантій» та спробувати окреслити їх зміст, то ми може-

мо зробити висновок, що погляди науковців із приводу цього питання також різняться. Зокрема, Г.П. Клімова і В.А. Рудик під юридичними гарантіями розуміють систему взаємопов'язаних правових та організаційних форм і способів (нормативних, інституціональних і процесуальних), що забезпечують належне визнання, захист і реалізацію певних прав і відповідних їм обов'язків [5, с. 192; 15, с. 8]. Р.С. Павловський зазначав, що під юридичними гарантіями розуміють встановлені правовими актами конкретні способи, форми і порядок реалізації конституційного права [16, с. 63]. С.Г. Серьогіна, досліджуючи гарантії діяльності Президента України, зауважує, що юридичні гарантії – заходи матеріально-правового та процесуального характеру, спрямовані на забезпечення ефективної реалізації компетенції [17, с. 34].

На нашу думку, правові гарантії системи стримувань і противаг у взаємодії вищих органів державної влади в Україні вляють собою систему взаємопов'язаних між собою правових засобів, способів, форм матеріального і процесуального (процедурного) характеру, які закріплені в нормах Конституції України та інших нормативно-правових актах, що забезпечують належну реалізацію компетенції та повноважень вищих органів державної влади у взаємодії між собою. До основних ознак правових гарантії системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади належать нормативність, формальну визначеність, системність, фундаментальність, доцільність, безперервність дії, державна забезпеченість, універсальність, індивідуальність дії.

Класифікацію правових гарантії системи стримувань та противаг ми можемо здійснити за такими критеріями: 1) за формою закріплення в нормативних актах ми можемо виділити конституційні гарантії і ті, що закріплюються в галузевих нормативно-правових актах. Варто сказати, що конституційні гарантії – це ядро всієї системи загальних та правових гарантії, що «пояснюється тією роллю, яку відіграє Конституція в правовому регулюванні суспільних відносин, у використанні правових норм як засобу соціального управління» [18, с. 12]; 2) за характером дії правових норм гарантії можна поділити на матеріальні й процесуальні (процедурні); 3) залежно від органів, які залучаються до захисту порушених прав вищих органів державної влади, виділяємо судові і позасудові гарантії; 4) за функціональною спрямованістю гарантії можна виокремити гарантії реалізації, гарантії охорони і гарантії захисту задля належної взаємодії вищих органів державної влади. Також за функціональною спрямованістю виділяють гарантії-умови (правове закріплення економічних, політичних, ідеологічних основ суспільства; правова основа державного і суспільного життя: законодавство, законність, правопорядок, правова культура, правосвідомість) і гарантії-засоби (складові частини правової процедури реалізації прав і обов'язків, форми правотворчої, правореалізаційної, правоохоронної діяльності, юридична відповідальність) [12, с. 10].

Зауважимо, що, наприклад, В.А. Лебедев, досліджуючи правові гарантії законності, поділяє їх на економічні, політичні та інші гарантії, обґрунтовуючи це їх закріпленням у нормах Конституції [18, с. 1]. З такою думкою науковця навряд чи можна погодитись, оскільки правові гарантії характеризуються обов'язковою наявністю відповідної юридичної норми Конституції чи іншого нормативно-правового акта, в якій вони закріплені, організаційно-правовою діяльністю суб'єктів державно-владних відносин та окремого способу їх реалізації із застосуван-

ням таких прийомів правового регулювання, як заборони, зобов'язання, дозволи.

Відповідно до проведеної класифікації, серед процесуальних (процедурних) гарантії системи стримувань і противаг ми можемо виділити закріплені у положеннях Конституції України норми щодо: розгляду питання Верховною Радою України про відповідальність Кабінета Міністрів України та прийняття резолюції недовіри (ст. 87); дострокове припинення повноважень Верховної Ради України Президентом України (ст. 90); усунення Президента України з поста в порядку імпічменту (ст. 111) [14]. До судових гарантії захисту належать визначені ст. 150 Конституції України повноваження Конституційного Суду України щодо вирішення питання про конституційність законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України [14, с. 56]. А гарантіями охорони виступають такі положення Конституції України: ч. 2 ст. 94, п. 30 ч. 1 ст. 106 (право вето Президента України щодо прийнятих Верховною Радою України законів); ч. 4 ст. 106 (контрасигнування актів, виданих Президентом України з окремих, визначених Конституцією України питань) [14, с. 31, 37].

Виділяючи функції правових гарантії системи стримувань і противаг, варто сказати, що вони спрямовані на забезпечення реалізації правового статусу вищого органу державної влади. В результаті здійснення гарантуючого впливу створюється практична можливість належної та ефективної реалізації компетенції та повноважень вищими органами державної влади, виключається відступ від цілей правових норм, закріплених в Конституції України та інших нормативно-правових актах, у процесі взаємодії між вищими органами державної влади, тобто зловживання поноваженнями чи перевищення повноважень, реалізується превенція порушень прав та невиконання обов'язків; здійснюється захист права в ситуаціях, що перешкоджають його нормальній реалізації, забезпечується відновлення порушеного права, відбувається стимулювання правомірної поведінки у взаємовідносинах вищих органів державної влади.

Висновки. Підбивачи підсумок проведеного дослідження правових гарантії системи стримувань і противаг у взаємовідносинах вищих органів державної влади, варто зауважити, що в нормах Конституції України та інших нормативно-правових актах закладена розгалужена система правових гарантії належної та ефективної взаємодії вищих органів державної влади задля досягнення рівноваги і недопущення узурпації влади в Україні. Фактично саме правові гарантії зумовлюють реальний характер демократії.

У реальному житті і загальні, і спеціальні (правові) гарантії перебувають у діалектичній єдності і взаємозумовленості, і їх поділ і відокремлення мають умовний характер, оскільки одні й ті самі правові засоби одночасно можуть служити як забезпеченням правильної організації виконання повноважень вищими органами державної влади, так і засобом захисту. Окрім того, правові гарантії фактично забезпечують повноту здійснення загальних гарантії, ефективно захищають конституційне право від будь-яких посягань, надають йому реальний характер. Відсутність або неефективність наявних гарантії системи стримувань і противаг зазвичай породжує нестійкість державно-владних правовідносин, може спричинити обмеження прав, невиконання обов'язків, порушення норм чинного законодавства шляхом зловживання чи перевищення повноважень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тодыка Ю.Н., Тодыка О.Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. Киев: Вид. Дім «Ін Юре», 2004. 368 с.
2. Общая теория государства и права. Академический курс: в 3 т. / отв. ред. проф. М.Н. Марченко. 2-е изд. перераб. и доп. Москва: Зерцало-М, 2002. Т. 3. 528 с.
3. Лялюк О.Ю. Конституційно-правова характеристика гарантій організації й діяльності місцевих рад в Україні. Проблеми законності. 2008. Вип. 96. С. 54–60.
4. Гаращук В.М. Сутність, принципи та гарантії законності. Проблеми законності. Харків. 2000. Вип. 42. С. 106–112.
5. Клімова Г.П. Права і свободи людини в Україні: класифікація, гарантії реалізації. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2006. Вип. 11. С. 184–193.
6. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України: підручник / за ред. В.Л. Федоренка. 2-ге вид., переробл. і доопр. Київ: Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. 432 с.
7. Маклаков В.В. Конституционное право: словарь / отв. ред. В.В. Маклаков. Москва: Юристъ, 2001. 560 с.
8. Дашковська О.Р. Соціальна цінність поділу влад як політичної гарантії свободи особистості. Права людини в умовах реформування правової системи України: тези доп. та наук. повідомл. наук. конф. молодих учених та аспірантів, присвяч. 50-й річниці Загальної декларації прав людини (Харків, 12 груд. 1998 р.). Харків. 1998. С. 16–18.
9. Богачова Л.Л. Юридичні гарантії прав і свобод людини і громадянина в європейському та національному праві. Державне будівництво та місцеве самоврядування. Харків, 2011. Вип. 22. С. 56–70.
10. Магновський І.Й. Гарантії прав і свобод людини та громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2003. 20 с.
11. Калиновський Б. Державні гарантії і правозахисна роль державних органів щодо здійснення конституційних принципів місцевого самоврядування. Право України. 2002. № 10. С. 29–32.
12. Синюкова Т.В. Юридические гарантии реализации прав и обязанностей советских граждан (вопросы теории): автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Свердловск, 1986. 19 с.
13. Абасов Г.Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: поняття та специфічні ознаки. Часопис Київського університету права. 2010. № 4. С. 81–86.
14. Конституція України: станом на 25 серп. 2017 р.: відп. офіц. тексту. Харків: ППФ «Поліграфіст», 2017. 64 с.
15. Рудик В.А. Юридичні гарантії права людини на соціальний захист в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. 20 с.
16. Павловский Р.С. Конституционное право граждан СССР на охрану здоровья и его гарантии. Проблемы социалистической законности. 1979. № 4. С. 61–67.
17. Сergyogina S.G. Гарантії діяльності Президента України. Проблеми законності. Харків. 2000. Вип. 45. С. 34–41.
18. Лебедев В.А. Конституционные юридические гарантии социалистической законности: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1983. 23 с.

УДК 342.8

РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ:
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТREGULATION OF THE ELECTION PROCESS IN EUROPEAN COUNTRIES:
THEORETICAL AND LEGAL ASPECT

Обрусна С.Ю.,

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри управління у сфері цивільного захисту
Черкаського інституту пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України*

У статті досліджено проблеми теорії та практики правової регламентації виборчого процесу в європейських країнах. Проаналізовано демократичні принципи виборів, виборчі системи та окремі виборчі процедури та вказано на можливості застосування демократичних виборчих стандартів в Україні.

Ключові слова: виборчий процес, міжнародні виборчі стандарти, принципи демократичних виборів, виборчі системи, виборчі процедури.

В статье исследованы проблемы теории и практики правовой регламентации избирательного процесса в европейских странах. Проанализированы демократические принципы выборов, избирательные системы и отдельные избирательные процедуры, возможности применения демократических избирательных стандартов в Украине.

Ключевые слова: избирательный процесс, международные избирательные стандарты, принципы демократических выборов, избирательные системы, избирательные процедуры.

The article investigates the problems of theory and practice of electoral process legal regulation in European countries. Democratic principles of elections, electoral systems and separate electoral procedures have been analyzed. The possibility of applying democratic election standards in Ukraine have been pointed out.

Key words: electoral process, international electoral standards, principles of democratic elections, electoral systems, electoral procedures.

Постановка проблеми. Демократичне формування органів публічної влади можливе лише за умови вільного і свідомого вибору громадянин. Цьому має сприяти детальне правове регулювання виборчих процедур та проведення виборчої кампанії відповідно до норм чинного вітчизняного

законодавства, орієнтованого на демократичні міжнародні стандарти. Для України залишається актуальною потреба досконалої виборчої системи, що відповідала б сучасному рівню демократичних країн світу і водночас враховувала історичні, національні, культурні та інші особливості.